

כך לא משיגים קונסנסוס

פעולות קיצוניות של קבוצות שוליים טובות כגימיק שנועד לעורר תשומת לב, אך הן בעייתיות מאוד כשהמטרה היא לסחוף המונים

רבינוביץ דני

הארץ, עמוד הדעות, 15 באוגוסט 1995

המתנחלים בשטחים ותומכיהם בתחומי הקו הירוק, המבקשים לגייס תמיכה עממית רחבה במאבקם כנגד הסכם הביניים, עומדים בפני מצב קשה, אולי מבוי סתום. מצד אחד, הגורליות שהם מייחסים להכרעה על גורל השטחים מציבה לפנייהם רף גבוה ביותר. כל תוצאה שתהיה פחותה מיצירת קונסנסוס חלופי אינה קבילה בעבורם. הם אינם מסתפקים בכרסום של 10% בדעת הקהל. מטרתם היא יצירת זרם מרכזי אלטרנטיבי שיסחוף את רוב העם. מצד אחר, כקבוצה אופוזיציונית, הם כבולים לחוקי המשחק של התקשורת והפוליטיקה. הדלת הראשית אל הבמה הציבורית, זו השמורה תמיד לממשל ולנציגיו המכובדים הבאים אל האולפן בעניבות ומסבירים בכובד ראש את דעתם ואת נימוקיהם, אינה נפתחת בקלות לפני בעלי מחאה. גישתם אל התקשורת היא בדלת האחורית - הפתח השמור לקבוצות השוליים הנחששות, הקיצוניות, לאנשים שמוכנים לעשות דברים בלתי שגרתיים שהתקשורת לא תוכל להתעלם מהם. אם יתמזל מזלם, המצלמות והמיקרופונים שיגיעו למקום האירוע ייתנו בידם את ההזדמנויות לומר את דעתם. התנחלויות על הגבעות, עימות עם חיילים, ויהיו אשר יהיו הגימיקים הבאים שלהם, הם בדיוק העשייה התקשורתית שבלעדיה אין תנועת מחאה. אלא שכאן הם מכניסים עצמם למלכוד. הפעולות הקיצוניות של קבוצות שוליים טובות בתור קוריזו וכשיטה לעורר תשומת לב ולהשיג זמן מסך. הן בעייתיות מאוד כשהמטרה היא לסחוף מאות אלפים ואף מיליונים ולהסיט את מהלך הזרם המרכזי, שהוא מטבעו אטי וגם מתון. לעם, כל עם, יש אבחנות, אינטואיטיויות אבל מדויקות מאוד, בין שני סוגים של מחאה פוליטית. הסוג הראשון הוא מחאה של קבוצה אופוזיציונית כנגד הממשל הנוכחי - ממשלת רבין במקרה הזה. מהלך כזה הוא לגיטימי במשטר דמוקרטי ליברלי, והוא אינו מדאיג את הציבור. אפילו יביא לידי זעזוע או לנפילת הממשלה, מבנה המדינה והמשטר לא ייפגעו. מחאה מסוג שני היא מחאה שאיננה מסתפקת בטרוניה כנגד השלטון הנוכחי, אלא מאיימת להביא לזעזוע עמוק ויסודי יותר בשיטת המשטר. למשל, שהמשבר הנוכחי יוליד מהפכה שבסופה יקום משטר חירום של "גנרלים מודאגים" עם סמכויות חירום דרקוניות. תהפוכה כזו אינה נראית באופק בישראל. המעמד הבינוני הולך ומתרחב, אין מיליונים במצוקה יום יומית, אין מריחות בסיסית. להיפך, לרבים מאוד יש סוף סוף מה להפסיד. שבירת כל הכלים על רקע זה, פלישת המחאה האלימה לתחומי הקו הירוק והפרעת שגרת החיים של מאות אלפים היא צעד מטריד בכיוון הבעייתי הזה. זו אינה מהפכה צבאית, אך יש במהלך הזה ציוריות וסמליות לא מבוטלת - אנרכיה, שבירת כל הכלים, פריצת גבולות. כשמצרפים לכך את הצהרות ההנהגה המיליטנטית של פורעי החוק מן הימין שזוהי רק ההתחלה, מקבלים דינמיקה שעקרונית אינה שונה מהתנגדות מזוינת לכוחות הביטחון. תגובת מנהיגי הימין - שתיקתו האופורטוניסטית של בנימין נתניהו והדברים הברורים מפי דן מרידור ובני בגין - מבהירה שגם הם מודעים לכך שמחאה אשר תלך מעבר לצעדים הלגיטימיים המקובלים כנגד הממשלה תירה לעצמה ישר ברגל. זהו, אם כן, המלכוד. פעולות מחאה "רגילות" הפכו דבר שבשגרה ואין בהן כדי לסחוף את מי שאינם משוכנעים. הסלמת הפעילות לכיוונים שיש בהם משום איום על יציבות שיטת המשטר, תרחיק מהמתנחלים את הרוב הדומם, הסולידי והיציב, שאינו רוצה לזעזע את הסירה. מה שקרה לדעת הקהל הצרפתית סביב עזיבת אלג'יריה בשנות החמישים הוא השיעור הרלוונטי ביותר כאן. כל עוד נקטו מתנגדי הנסיגה - הימין הקיצוני בצרפת והמתנחלים הצרפתים על אדמת אלג'יריה - מחאה קונוונציונלית, נטו רבים בציבור להזדהות פסיונית עם עמדתם ועם מצוקתם האישית והנפשית. קרב היריות הראשון שהתנהל בחוצות העיר אלג'יר בין צרפתים מיליטנטים מתנגדי הנסיגה לבין המשטרה הצרפתית הסוברנית, שבמהלכו נהרגו כמה עשרות אזרחים צרפתים תושבי אלג'יר, הביא מפנה בלתי צפוי. דעת הקהל הצרפתית השתכנעה שהמשבר, אם יתפתח, עשוי לזעזע את המשטר מבית,

והסימפטיה שרחשו רבים למתנגדי הנסיגה עברה מן העולם. הציבור הצרפתי התייצב באופן ברור מאחורי הנשיא דה-גול, ההתנגדות ירדה מנכסיה הציבוריים והפינוי קרה על פי המתוכנן. מעבר למלכוד המהותי הזה, סובלות פעולות המחאה הנוכחיות של הימין מקשיי סגנון ותדמית, ובראשן בעיית האמריקניזציה של המחאה. המתנחלים מייצגים מערכת יחסים מורכבת עם המדינה, ועם הישראליות בכלל. מחאה ברוח ישראל סבא, עם כבוד לממלכתיות הישראלית ולמדינה, הקרובות כל כך ללבם של התומכים הפוטנציאליים במאבק נגד הנסיגה, היתה מרחיבה את הסיכוי לתמיכה עממית רחבה. העובדה שבגרעין הקשה של הפעילים בולט שימוש בשיטות שאיפיינו את הקמפוסים האמריקאיים בעת ההפגנות כנגד מלחמת וייטנאם היא גימיק מעניין, אבל תביא עם הזמן קושי גובר לשכבות עממיות רבות להזדהות עמה. ישראל האמצעית תקשה מאוד ללכת אחרי רעיונות מיובאים שהחידוש היחיד בהם הוא רמת המיליטנטיות נגד המדינה.